

KUD 574

NDIKIMI I INSTRUMENTEVE TË JASHTME EKONOMIKE NË FUSHËN MBROJTJES EKOLOGJIKE

*MSc. Shqiponja Nallbani Ass.¹⁴⁵
shqiponja.nallbani@uni-pr.edu*

Abstrakt

Punim ka për qëllim të theksojë domosdoshmërinë e ndërhyrjes së shtetit në fushën e rregullimit ekologjik të vendit nëpërmjet zbatimin e instrumenteve të duhura ekonomike. Aktualisht kur efektet e ndryshme dhe të shumta të jashtme të çojë në shpërndarjen jo efikas të burimeve natyrore, zbatimi i instrumenteve të përshtatshme ekonomike siç janë si forma të ndryshme të sanksioneve, taksave, subvencionet dhe lejeve konsiderohen me rëndësi vendimtare. Reduktimi i vëllimit të prodhimit, ndryshime në metodat e prodhimit, ndryshimi i inputeve, futja nën kontroll e ndotjes, janë mënyra të ndryshme për të arritur qëllimin e domosdoshëm në reduktimin e ndotjes së mjedisit. Instrumentet specifike ekonomike janë pasqyruar në faktin se shpenzimet subjektive dhe ndikimi në mjedisit zakonisht janë të miratuara. Prandaj, çështja e zgjedhjes së instrumenteve optimale dhe zbatimi i tyre do të kenë impakt në procesin e rishpërndarjes. Pa marrë parasysh se cila formë e rregullimit do zbatohet, shteti do të ketë një rol dominues gjetjen dhe zbatimin e instrumenteve pozitive ekonomike.

Fjalët kyçe: Ekologji, zhvillimin e qëndrueshëm, efektet e jashtme, instrumenteve ekonomi

Hyrje

Proceset e vazhdueshme të riprodhimit në botën moderne kur njerëzit janë bërë të vetëdijshëm për nivelin e ndotjes së ambientit jetësor domosdo kërkojnë trajtime të përshtatshme të mjedisit natyror. Andaj, krijimi i politikave të përbashkët që realisht respektojnë parimet e zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik, tregojnë domosdoshmërinë e ndryshimit të mentalitetit biznesor që do reflektojnë në dinamikën e zhvillimit ekonomik, social, mjedisor dhe institucional duke i përfshirë edhe nënsistemet tjera. Në këtë punim, theksi është dhënë për rolin që ka modeli tani më të njohur "Eco – Eko", që përfshinë dhe rregullon lidhjen mes marrëdhënieve ekonomike

¹⁴⁵ Autori është mesimdhënes në Fakultetin e Shkencave të Aplikuara në Biznes, Universiteti I Prishtinës – Peje

=====

dhe të mjedisit. Në kushtet e zhvillimit të qëndrueshëm, marrëdhëniet në mes të ekonomisë dhe ekologjisë "Eco – Eko", theksi është dhënë në bazë të perceptimeve të mjedisit si një burim i burimeve për aktivitetet ekonomike, si dhe marrësit respektivisht menaxhuesit dhe menaxhimit të mbeturinave. Duke qenë të vetëdijshëm se aktivitetet ekonomike janë heterogjene, në kushtet moderne të prodhimit, në shumicën e rasteve rezultojnë një shumëllojshmëri të mbetjeve nga procesi i prodhimit që kanë efekte serioze të jashtme negative. Andaj, vetvetiu shtrohet pyetja se çfarë duhet bërë? Për fat të keq, një nivel social efektiv i prodhimit është shpesh më i ulët se niveli efikas të prodhimit privat, për faktin se aspektin i efikasitetit social përfshijnë kostot e ndotjes së mjedisit. Në këtë kontekst masat e shtetit në lidhje me mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet instrumenteve të përpunuara ekonomike patjetër të kenë disa efekte pozitive.

Në kushtet aktuale kompleksiteti i tregut shpesh është në gjendje që t'i determinojë ndarjet efikase të resurseve natyrore. Për të ndërhyrë në këtë ndarje, respektivisht për të rregulluar sado pak kjo ndarje, duhet siguruar mjete respektivisht politika e instrumente ekonomike efikase. Botëkuptimet dominuese të teoricienëve fokusohen në faktet se nëpërmjet të mekanizmave të ngjashëm mund të sigurohet një sjelljen e efektshme si në tregun privat ashtu edhe në publik. Detyra e taksave mjedisore dhe mekanizmave të tjerë të ndikimit në treg pasqyrojnë qartë efektin e pa përsosmërisë së tregut, e në anën tjetër zbatimi i tyre efikas ndikon në mënjanimin e akuzave e të ndryshme në mënyrë që realisht të reduktojnë prodhimin dhe konsumin e produkteve ekologjikisht të dëmshme, apo zvogëlimin e ndotjes në nivele që janë konsideruar "të qëndrueshme".

Efektet dhe pasoja e jashtme të aktivitetit ekonomik

Ndotja e mjedisit, kryesisht ajo e ajrit dhe ujit, nga ekonomistët perceptohet si fenomen që prodhon efektet të jashtme. Ato janë rezultat i veprimit të mekanizmit të tregut të papërsosur. Në planin ideal, tregu lejon që ekonomia të jetë "Binom – efikase" por në fakt ajo ka arritur aktualisht të jetë "Binom – optimale." Ekonomia sipas logjikës "binom – efikas" konsiderohet kur dikush të mos jetë në fitim deri sa dikush tjetër të jetë në humbje, që do të thotë se ekonomia duhet që të funksionojë pavarësisht nga kurba të mundësive të prodhimit. Kur bëhet fjalë për shpërndarjen e burimeve (kohës dhe burimeve natyrore), askujt nuk mund që t'i përmirësohet pozicioni duke ua keqësuar gjendjen palës tjetër. Nga ana tjetër, përmes tregut (për shkak të kërkesës dominuese), shpesh në sasi të tepruar mund të prodhohet diçka që rezultojnë në ndotjen e ajrit dhe të ujit.¹⁴⁶

¹⁴⁶ R.H. Coase, „The Problem of Social Cost“, Journal of Law and Economics 3, 1960, pp. 1 – 44.

=====

Aktivitetet e një personi apo të ndonjë kompanie kanë ndikim të drejtpërdrejt ose të tërthorët në persona të tjerë fizikë dhe juridikë. Kjo ndodh kur aktiviteti ekonomik (qëllimi përfundimtar i të cilit është maksimalizimi i fitimit mbi kapitalin e investuar) nuk ka mjete për të kompensuar kostot e imponuara nga një kompani tjetër, ose kur një kompani pa kompensim për dëmin që ia shkaktton palët tjetër arrin që të sigurojë përfitime. Një rast konkret është ndotja e ujit dhe ajrit. Për shembull: kur një fabrikë shkarkon materie të kimikateve në një lumë aty pranë, automatikisht ndikon në rritjen e kostove të trajtimit të ujit përgjegjësi kjo e një kompanie të përpunimit të ujit të pijshëm. Këto janë efekte negative të jashtme.¹⁴⁷ Në të kundërt, efektet pozitive të jashtëm konsiderohen aktivitetet e subjekteve që ofrojnë përfitime edhe për të tjerët: p.sh. ndërtimi i një kopshti të pasur mund të jetë një efekt pozitiv për bletarët e një lagje.¹⁴⁸

Në raste të tilla, alokimin e burimeve të cila automatikisht ofrohen në treg nuk do të jetë e mjaftueshme. Duke e pasur parasysh që kostot e efekteve negative të jashtëm të shkaktuara nga aktiviteti i tyre ekonomik nuk matën në mënyrë të plotë, atëherë individët dhe bizneset do të vazhdojnë të zhvillojnë aktivitetin e vetë biznesor në këtë drejtim. Meqë nuk janë të vetmit përfitues të efekteve pozitive të jashtëm, ata janë të gatshëm të ndërmarrin aktivitete që do të shkaktojë efekte pozitive. Prandaj, pa një formë e ndërhyrjes së shtetit, shkalla e kontaminimit të mjedisit do të jetë shumë e madhe dhe aktiviteti i këtyre subjekteve nuk do të jetë në nivelin e duhur.

Çështje e veçantë konsiderohet problemi i burimeve të përbashkëta, për faktin se këto përfaqësojnë ekosistemin e burimeve të kufizuara me qasje të pakufizuar. Kur toka është pronë e përbashkët të gjithë mund t'i kullojnë bagëtisë. Pasi që askush nuk ka të drejtë të pronësinë mbi tokën, askush nuk ka një nxitje të kujdeset për të shmangur mbingarkesën që mund të ndodh. Në vendet në tranzicion, çështja e pronës e cila nuk ka qenë e përcaktuar, ka çuar në situatën kur popullata nuk ishte e motivuar sa duhet jo vetëm përmirësimin e cilësisë së mjedisit por edhe përmirësimi i faktorit të prodhimit. Në ekonominë e tregut, shfrytëzimi i të mirat të tilla pozitive pasqyrohen vlerë në tregun e pasurive të caktuara apo faktorët tjerë të prodhimit. Nga ana tjetër, që të jemi në gjendje për të kryer çdo transaksion, është e nevojshme siguri dhe zbatimi i kontratave të nënshkruara ose marrëveshjeve të tjera. Nëse nuk arrihet që të rregullohet mbrojtja e pronës private, respektimi i marrëdhënieve kontraktuale, përcaktimi i pronës dhe të drejtat që dalin nga kjo pronë është e vështirë që të funksionojnë ligjet dhe

¹⁴⁷ Raste të tilla ka në një numër të madhe dhe në qytetin e Pejës respektivisht respektivisht përgjatë lumit në regjionin e Rugovës janë ndërtuar një numër i caktuar restorantesh të cilat ujërat e zeza i shkarkojnë në lumin bardh.

¹⁴⁸ Po aty

parimet e një ekonomie të tregut mbi parimet e qëndrueshme. Problemet e efekteve negative të jashtme shpesh mund të kapërcehen duke përcaktuar të drejtat pronësore, sepse aty i mundëson pronarit të drejtën për të kontrolluar shfrytëzimin e burimeve dhe për të mbledhur pagesat për përdorim.

Në disa raste, tregjet private mund të zgjidhin problemin e efekteve të jashtme pa ndërhyrjen e shtetit. Mënyrë optimale për ta bërë këtë është internalizimi i efektet e jashtme. Sipas teoricienit Kousa Teorema¹⁴⁹ i cili është i bazuar në pohimin se, kur ka efekte negative të jashtme palët e prekura mund të organizojnë dhe të bëjë marrëveshje mbi bazën e të cilave do të sigurojë efikasitet dhe efektet e intrernalizimit të jashtëm. Shuma e kompensimit për të shkaktuar efekte të jashtme do të ndikojnë në pasojat shpërndarëse së tyre. Në mënyrë që të reduktohen pasiguritë në lidhje me shumën e kompensimit për ndotjen ose përdorimin e tepruar të burimeve, shteti mund që më saktësi të specifikojë llojin dhe sasinë e shpenzimeve që në këtë rast mund të vendosen por të ardhurat nga këto aktivitete duhet të përdoret për restaurimin e ekosistemeve të rrezikuara. Legjislacioni amerikan (e bazuar në të drejtën zakonore) nuk lejon një palë të dëmtojë palën tjetër në qoftë se nën veprim "dëm" përfshihen një seri kostosh ekonomike të shkaktuara nga një seri aktivitete të imponuara.

Roli dhe rëndësia e instrumenteve ekonomike

Qëllimi për të konkretizuar realizimin e mbrojtjes mjedisore mbi bazën e një zhvillimi të qëndrueshëm në mënyrë të pashmangshme ngre çështjen e përzgjedhjes së instrumenteve specifike ekonomike. Instrumentet e drejtimit të njësisë ekonomike për internalizimin e kostos mjedisore ose koston e përmirësimit të burimeve natyrore, në instancë të fundit duhet të jenë ekonomikisht reale dhe të përshtatshme. Duke i përdorur këto instrumente nuk veprohet drejtpërdrejt në aplikimin e teknologjive të ndryshme ose të standardeve mjedisore, por tentohet që nëpërmjet instrumenteve ekonomike të korrigjohet ose përmirësohet gjendja mjedisore e cila është shkaktuara nga tregjet jo të rregullta dhe shfaqjen e mbetjeve.

Kërkesa pasqyron përfitimet margjinale që një individ merr nga prodhimi margjinal për njësi të mallit dhe të ofrojë një refleksion të koston marxhinale të prodhimit të kësaj njësie shtesë. Në kryqëzimin e kurbës së kërkesës dhe kurbës së ofertës, përfitime margjinale janë identike me kostot margjinale të prodhimit. Në rastin e prodhimit të shkaktuar nga ndodhja e efekteve të jashtme, kurba e ofertës nuk do të reflektojnë kostot sociale por shpenzimet përballohen direkt nga prodhuesit. Në vlerësimin e përfitimit së bashku me rritjen e prodhimit është e nevojshme që të merren parasysh edhe

¹⁴⁹www.ied.org/htm, "International Energy, Agency Monthly Oil Report", juni 1998, tab 9

shpenzimet tjera të përgjithshme të tjera.. Për të eliminuar këto pasoja ekonomike që krijojnë efekte anësore, ekzistojnë tri lloje të zgjidhjeve të tregut.¹⁵⁰

- 1) Gjjobat dhe Taksat;
- 2) Subvencionet për të ulur nivelin e ndotjes; dhe
- 3) Lejeve të transferueshme;

Gjjobat dhe taksat. Kur ka një dallim midis përfitimeve private dhe sociale, atëherë ka një dallim edhe në mes të shpenzimeve private dhe shoqërore. Në këtë rast në mënyrë automatike këto reflektojnë edhe efekte të ndryshme të jashtme. Mënyra më e mirë e rregullimit të efektet e jashtme në treg duhet realizuar nëpërmjet shqiptimit gjjobave dhe taksave. Shumën e përcaktuar objektivist e gjjobave ose taksave kanë për qëllim të barazojnë përfitimet private, shoqërore dhe shpenzimet. Taksat kanë funksionin korrigjues për të barazuar koston marxhinale privat me kosto margjinale sociale.¹⁵¹ Në rastin e pagimit të shumës që i korrespondon me koston margjinale të ndotjes, koston margjinale private dhe shoqëror barazohen. Ndryshimi mënyrat e prodhimit qoftë si zvogëlimin apo zmadhim mund të zëvendësohet me gjjobë. Në këtë rast, duke ndryshuar metodat e prodhimit apo të inputeve shkaktjnë shfaqjen e kostove të reja të drejtpërdrejta që lidhen me kontrollin e ndotjes sepse ato kanë ndikim në koston margjinale të kontrollit të rritjes së ndotjes. Kjo është esenca e ekzistencës së gjjobave dhe taksave.¹⁵²

Subvencionimin e ndotjes. Veprimet e shtetit duhet të jenë aktive dhe subvencionuese në rrugën e reduktimit të ndotjes. Në vend të taksës së ndotjes, shteti është në gjendje për të subvencionuar koston e reduktimit e ndotjes. Nëse nuk do të ketë dobi të drejtpërdrejtë të zvogëlimin e ndotjes, kompania nuk është e motivuar për të investuar në kontrollin e ndotjes dhe reduktimin, në mungesë të dënimit. Nga pikëpamja sociale, investimet me sfond mjedisin janë relativisht të vogla në krahasim me përfitimet më të gjerë sociale.

Në rastin e zgjedhjes, ndotësve preferon për të subvencionuar uljen e ndotjes, por dënimi, sepse subvencionet janë koston që mbulohen nga shteti nga njëra anë, dhe të lejojë ndërmarrjet më të madh fitimi, nga ana tjetër. Duke aplikuar një sistem të dënimeve, normat specifike të prodhimit do të jetë më i lartë dhe do të ndikohet dhe të konsumatorët, sepse shpenzimet indirekte të mjedisit zhvendosur për ta. Tatimpaguesit, nga e cila subvencionet tatimore financiar, do të jenë më të interesuar në sistemin e gjjobave. Sipas konceptit të subvencioneve për të ulur nivelin e ndotjes,

¹⁵⁰ Po aty

¹⁵¹ A. S Pigou, "The Economics of Welfare", London, Macmillan, 1918.

¹⁵² Ecological Footprint, Redefining progres,

prodhuesit nuk janë të ballafaquar me kostot reale sociale të prodhimit të tyre, si në rastin kur sistemi dënimi që është rasti.

Lejeve të transferueshme. Ky instrument ekonomike është duke u bërë gjithnjë e më popullore për shkak se lejon që "licencat tregtare" të jetë të transferueshme ndërmjet pjesëmarrës në konkurs. Në këto raste shteti është kryesisht i interesuar në uljen e nivelit të përgjithshëm të ndotjes, por jo nga prodhuesi për të shkaktuar në mënyrë specifike nga aktivitetet e tyre. Nëse për ndonjë arsye, kompania e redukton vëllimin e prodhimit dhe nuk e shpenzojnë "kuotën e tyre të ndotjes" është e mundur për t'i shitur të drejtat e papërdorur e tyre të ndotjes nëpërmjet shitjes së lejeve të transferueshme të kompanisë për të zgjeruar prodhimin. Kompanitë do të jenë të interesuar në shitjen e licencave në përputhje me çmimet e tregut. Ndërsa çmimi i tregut të lejeve (dhe mallrave tjera) do të jetë më i madh se kostot marginale në zvogëlimin e ndotjes, atëherë kompanitë do janë të interesuara në shitjen e licencave ndërsa shpenzimet marginale të reduktimit të ndotjes do të jenë më të mëdha se çmimet e tregut të lejeve. Kompanitë do të jenë të interesuar në blerjen e licencës (sepse u lejon atyre për të rritur vëllimin e prodhimit, pavarësisht nga ndotja në rritje). Në praktikë dy çështje janë provuar si të rëndësishme për rregullimin e tregut nëpërmjet lejeve. Problemi i parë ka të bëjë me kapital fillestar për licencim. Kjo është e diskutueshme se çfarë duhet të jetë vendosur si bazë për licencimin:

- *Sasia e prodhimit* (të përdorura për të kontrolluar shiun acid në Los Angeles, 1994).¹⁵³
- *Fondet e investuara në kontroll të ndotjes* (praktika ka vërtetuar se kompani të tilla zakonisht marrin lejet e lëshuara më pak, e cila është tejet dekurajuese);
- *Futjen e teknologjisë moderne* (në këtë rast është zakonisht më e vështirë për të ulur nivelin e ndotjes, që nga futja e teknologjisë do të kërkojë investime masive).¹⁵⁴
- *Një tjetër problem lidhet me vendndodhjen e ndotësve.* Sistemit të transferueshme i lejeve jep rezultate të mira në rastin e ndotësve faqes mungesë lidhjeje. Megjithatë, ndotja e ajrit është një çështje shumë më të ndjeshme në afërsi të qyteteve të mëdha. Futur një herë lejeve të transferueshme për të kontrolluar shiun acid, nuk mjafton të marrin në konsideratë këtë problem. Pamje dominuese e ekonomistëve, është se mekanizmat e ngjashme mund të ofrojnë në treg sjelljen efektive private dhe publike. Për

¹⁵³ T. Panayotou, « Instruments of Change – Motivating and Financing Sustainable Development », UNEP, Earthscan Publication, 2004.

¹⁵⁴ www.ied.org/htm, "International Energy, Agency Monthly Oil Report", juni 1998, tab 9

=====

të korrigjuar këto pasoja, ka disa lloje të zgjidhjeve. Sipas klasifikimit të OECD-së, instrumentet ekonomike janë si më poshtë;¹⁵⁵

- a) *Tarifat dhe taksat për emisionet.* Taksat tregojnë se pagesat direkte në bazë të vlerësimeve apo matjeve reale realizohen në bazë të përqendrimit dhe llojit të emisioneve. Në vendet e Evropës jug – lindore dhe vendeve tjera në tranzicion, zakonisht janë të lidhura me madhësinë dhe numrin e prodhuesve e që është e kombinuar shpesh me dënime.
- b) *Roli i gjobave dhe taksave.* Ky instrument ka karakter lokal. Fondet e mbledhura nga kjo mënyrë duhet të përdoren për financimin e objekteve të veçanta që ndikonin në zvogëlimin e problemeve mjedisore. (p.sh. në mbledhjen dhe deponimin, trajtimin komunal të ujit të pijës dhe ujërave të tjerë, nxjerrën e lëndëve të para, për arsye gjuetie, parqe, pellgje, etj);
- c) *Dënimet.* Taksat dhe dënimet janë mekanizmat më të thjeshtë. Kur prodhimi është duke shkaktuar një efekt negativ dhe kur ka një dallim midis kostove sociale dhe private, ose të korrigjuar, fjalitë e taksave nënkuptojnë se prodhuesit janë të ballafaquar me pasojat sociale të biznesit të tyre. Qëllimi i këtij instrumenti është për të barazuar koston private dhe shoqërore dhe përfitimet. Kur pagesa prodhuesi dënimet në shumën e shpenzimeve marginale të ndotjes, kostot marginale private dhe sociale do të barazohen. Prodhues mund të zvogëlojë ndotjen duke ulur vëllimin ose metodat e prodhimit. Ndryshimet në kostot e prodhimit mund të shkaktojnë pajisje për kontrollin e ndotjes, ose për të ndryshuar input (lëndë e parë).
- d) *Tarifat për produktet.* Produktet që shkaktojnë dëm të mjedisit gjatë prodhimit, konsumit ose në formën të mbeturinave konsiderohen barrë e vlerësuar në kostot sociale. Qëllimi është për të rregulluar çmimet relative të produkteve në mënyrë për të reduktuar kërkesat e tyre dhe shfrytëzimin e burimeve të përdorura nga metoda të modifikuara të financimit të prodhimit të cilat është ekologjikisht miqësore. Taksat për produktet mund të aplikohen për plehurat artificiale, pesticide, shishe plastike, bateri dhe më shumë.

¹⁵⁵ Pyetësori i OECD, Trupi ekzekutiv I EAP-a, «Survey on the Use of Economic Instruments for Pollution Control and Natural Resources Management in the New Independent States», Mimeo, EAP Task Force, 1999

=====

- e) *Garantimin e performancës* (obligacionet e performances). Prodhuesit dhe përdoruesit e burimeve natyrore kanë nevojshme por edhe detyrim që të garantojnë respektimin e kushteve të mjedisit. Nga detyrimet e ekzekutueshme prodhuesit garantojnë produkte të kthehet.
- f) *Dëmet (pagesat përgjegjësia)*. Për funksionimin ekonomik të këtij instrumenti është i nevojshme roli i shtetit i cila ka detyrim për të krijuar dhe të garantojë të drejtën për kompensim civil për dëmin e shkaktuar përmes rregulloreve të caktuara si dhe të qeverisur fonde (fondet për ndotjen e ujit, kërcënim për fondet e biodiversitetit, fondet për derdhje të naftës, etj). Mjetet materiale të mbledhura përmes fondeve të mund të përdoret për ata që pësojnë nga ndotjes kronike dhe shtetërore të transmetimit.

Legjislacioni ne vendeve të OECD bën dallimi vërtetë të rreptë ndërmjet termit "tarifat" dhe "taksa" për përdorimin e fondeve të mbledhura nëpërmjet taksave dhe tatimeve. Për shtetin, si instrumente të sjellë të ardhura, por çështja e shpërndarjen e të ardhurave që rrjedhin ndryshe. Çështja i referohet rasteve kur pjesa dominuese e të ardhurave të dedikuara për koston dhe mbrojtjen e mjedisit (për shembull, fondet u ngritën përmes fondeve për mbrojtjen e ujit dhe mbrojtjen e mjedisit). Ardhurat e centralizuar, e cila kryesisht është e angazhuar për mbrojtjen e mjedisit, por edhe rrit taksat lokale dhe shtetërore të ardhurave është.

Legjislacioni vendeve të OECD, dallimi i vërtetë rreptë ndërmjet termit "tarifat" dhe "taksa" për përdorimin e fondeve të mbledhura nëpërmjet taksave dhe tatimeve. Për shtetin, si instrumente të sjellë të ardhura, por çështja e shpërndarjen e të ardhurave që rrjedhin ndryshe. Nadnada referohet rasteve kur pjesa dominuese e të ardhurave të dedikuara për koston dhe mbrojtjen e mjedisit (për shembull, fondet u ngritën përmes fondeve për mbrojtjen e ujit dhe mbrojtjen e mjedisit). Ardhurat e centralizuar, e cila kryesisht është e angazhuar për mbrojtjen e mjedisit, por edhe rrit taksat lokale dhe shtetërore të ardhurave është.

Përfundim

Duke pasur parasysh kompleksitetin e "Eco-Eko" marrëdhënie, çështje të veçanta të mbrojtjes mjedisore duhet trajtuar mirë që një kombinim i instrumenteve ekonomike dhe instrumenteve tjera te kenë efikasitetin e duhur për të arritur qëllimin. Duhet kujdesur që instrumentet ekonomike nuk do tëhuhet që të sjellin izolim por japi rezultate optimale dhe suksesi në zbatimin di të varet nga kombinimi i politikave shoqërues. Megjithatë, instrumenteve ekonomike me elementë të tregut në vetvete janë një shkak i tranzicionit gradual nëpërmjet të politikave mjedisore dhe

=====
 politikave në rritje përmjet përdorimin të instrumenteve ekonomike. Secila prej këtyre instrumenteve ekonomike ka avantazhet dhe disavantazhet e veta që duhet konsideruar. Andaj, ato më shumë ose më pak do të duhej të jenë përshtatshme në aplikim ose të përshtatshme për t'u kombinuar si situatat individuale, të veçanta ose të përgjithshme. Një pjesë relativisht e madhe e ekspertëve thotë se përfitimet nëpërmjet të zbatimit të këtyre politikave dhe instrumenteve mund të arrihen në rast të zvogëlimit të efekteve mjedisore të jashtme. Nëse ka një ndalimin e ndotjes së lumit në një nivel të caktuar, atëherë rezultati përfundimtar është ulja e niveleve të ndotjes. Në rastin e gjobave, niveli i ndotjes do të jetë në varësi nga kostoja e ndotjes dhe do të ketë një ndikim në mjedis. Ekonomistët që mbrojnë sistemin e shqiptimit të një dënimi në të holla, nisen nga botëkuptimi se rritja e gjobave të ndikojë në reduktimin e nivelit të ndotjes në nivelin e dëshiruar. Subvencionet për të reduktuar ndotjen ka të ngjarë të çojë në mbi – prodhimin e produkteve që shkaktojnë ndotjen duke bërë të mundur uljen e ndotjes efektiv. Megjithatë, rregullimit shtetëror lë pak vend për kompanitë vullnetarisht ulur nivelin e ndotjes nën një nivel të caktuar, ose standarde, pa marrë parasysh sa e ulët do të jetë. Implementimi i këtyre instrumenteve do t'i ballafaqojë subjektet me kosto që do të caktuara sepse ka një dallim në mes të nocionit të përfitimeve private dhe shoqërore dhe shpenzimeve. Një gjë del e sigurt se për aq kohë sa përfitimet nga uji i pastër, ajri, biodiversitetit, etj, shihet pa asnjë vlerë ekonomike por si diçka që vjen natyrshëm në situatën aktuale atëherë implementimi i këtyre instrumenteve është i detyrueshëm.

Literatura e shfrytëzuar ose e konsultuar

1. R.H. Coase, „The Problem of Social Cost“, Journal of Law and Economis 3, 1960,.
2. T. Panayotou, « Instruments of Change – Motivating and Financing Sustainable Development», UNEP, Earthscan Publication, 1998.
3. www.ied.org/htm., “International Energy, Agency Monthly Oil Report“, juni 1998
4. Pyetsori I OECD, Trupi ekzekutiv EAP-a, «Survey on the Use of Economic Instruments for Poolution Control and Natural Resources Management in teh New Independent States», Mimeo, EAP Task Force, 1999
5. J. E. Stiglitz, „Ekonomija javnog sektora“, Ekonomski fakultet u Beogradu, Beograd, 2004
6. A. S Pigou, “The Economics of Welfare“, London, Macmillan, 1918.
7. Ecological Footprint, Redefinding progres,

=====